

Un llibre necessari

Text > JOAQUIM M. PUIGVERT I SOLÀ

El primer centenari del GEiEG és un exemple de commemoració històrica ben aprofitada. I com a mostra, aquest llibre. Cinc autors de reconegut prestigi, coordinats per Joaquim Nadal, han fet un exercici d'alta divulgació donant a conèixer els resultats de la seva recerca. El llibre prioritza més, com diu Nadal, la vessant interpretativa i analítica que no pas la factual. I dialoga en tot moment amb les obres més recents que donen compte de la història de l'excursionisme, l'esport i les formes de sociabilitat a la Catalunya contemporània.

El llibre permet observar com una entitat que era hereva de la fèrtil tradició de l'excursionisme científic i cultural a Catalunya va experimentar poc després de la seva fundació, el 1919, un clar procés d'esportivització i modernització (no pas sense polèmiques, com afirma Casellas), expressat en les seccions existents en els anys de la República: excursionisme, atletisme, ciclisme, escacs, natació, boxa, esquí, pilota basca, hoquei sobre patins, motorisme, cultura física i caça i pesca. Des d'un punt de vista sociològic, el reclutament social dels *grupistes* es produeix, en termes generals, entre els sectors benestants i mesocràtics de la ciutat; és constatable una gran invisibilitat de la dona en els primers quaranta-cinc anys de l'entitat (el 1946, de nou-cents trenta-sis socis, només seixanta-quatre

eren dones). La galeria de presidents mostra com la presidència de l'entitat ha recaigut en destacats representants dels sectors professional i intel·lectual de la ciutat, com va ser el cas, entre d'altres, de l'advocat procurador Estanislau Aragó, el metge pediatre Pompeu Pascual, el farmacèutic Josep M. Pla Dalmau o l'historiador i professor d'institut Santiago Sobrequés.

Aquesta obra també ens permet constatar quins han estat els espais del GEiEG, dins i fora de la ciutat. En les primeres dècades, la inquietud constant per cercar locals socials escaients i la negociació per obtenir la concessió dels equipaments esportius municipals de la Devesa (piscina i pista d'atletisme); a partir dels anys seixanta, l'objectiu va ser construir instal·lacions pròpies a la perifèria de la ciutat, que culminaren amb la inauguració, el 1972, de la piscina climatitzada de Sant Ponç (la primera de la província), el complex esportiu de Sant Narcís, el 1975, i les instal·lacions de Palau Sacosta. El creixement exponencial de socis i el tracte de favor de les institucions gironines a l'entitat per la tasca de suplència dels organismes públics ho va fer possible, com diu Gil. El llibre també mostra com el refugi de Sant Miquel de Falgars i diverses pràctiques organitzades per l'entitat han ajudat a cohesionar i donar forma a l'imaginari paisatgístic de generacions de grups, com reconeix Fonalleras: els

NADAL, Joaquim (dir.); CASELLAS, Lluís-Esteve; CLARA, Josep; FONALLERAS, Josep M.; GIL, Rosa M. *El GEiEG i Girona. Girona i el GEiEG*. Girona: Ajuntament de Girona, 2020. 303 p.

aplecs (a Rocacorba i en altres indrets), la Festa del Pedal i la Pujada als Àngels.

Finalment, cal dir que el llibre mostra com la història de l'entitat reflecteix la història política del país. Si el catalanisme és un comú denominador dels orígens (explícit en els anys republicans i durant la transició i fins avui), la ruptura provocada per la Guerra Civil també queda, de manera punyent, prou ben reflectida en el perfil de dos dels seus presidents: el republicà i maçó Carles Gómez (president en temps de guerra i destacat dirigent de la CNT a la ciutat, s'hagué d'exiliar) i el militar Carles Iglesias (president entre el 1955 i el 1960, participà, de Girona estant, a l'alçament militar del 18 de juliol de 1936). Com reconeix Josep Clara, «la Girona vencedora i la vençuda es trobaren representades en la mateixa entitat». En definitiva, el Grup, un bon mirall de la història de la ciutat, amb les seves llums i les seves ombres.

Estany, llum i pinzells

Text > J. N. SANTA EULÀLIA

És ben sabut que l'estany de Banyoles té propietats camaleòniques. El seu cromatisme varia segons la llum, l'hora del dia i les condicions climàtiques. A qualsevol hora, tot de contempladors o, simplement, badocs s'apleguen a les seves vores per observar-lo, donar-hi la volta (de vegades, per prescripció facultativa) i treure'n alguna foto per tot seguit penjar-la a Twitter o Facebook. Per què ens fascina tant, l'aigua (sigui dolça o salada, quieta o bellugadissa)? Hora a hora, l'estany ens va

oferint el ventall de la seva prodigiosa gamma cromàtica: clarors rogenques i ataronjades del naixement del dia, foc enlluernador del migdia, resplendors argentines de la tarda, pal·lideses amb punyals de sol del capaltard, negror fulgurant sota la lluna i les estrelles. El clima també modifica i enriqueix la paleta lacustre: blau marí si bufa tramuntana, plàtans torrats de la tardor, vapors fantasmagòrics de l'alba, festival de grisos sota la pluja, blavor encesa estival... Al llac petit hi ha la bona confitura: no és

estrany que, a més dels fotògrafs amateurs i professionals (entre aquests últims, les fotografies de Tino Soriano ja entren dins el camp de l'art), l'espectacle cromàtic de l'estany hagi convocat una munió de poetes (des de Jacint Verdaguer), músics (*Somni*, de Manel Saderra) i, com no podia ser altrament, pintors. De l'estany com a espai pictòric, precisament, tracta el llibre que ressenyem avui.

Paisatge i aigua: L'art pictòric al voltant de l'estany de Banyoles, publicat per l'editorial MMV, ha sortit d'impremta fa

Relats d'oblit i d'incomprensió

Text > JOSEP PASTELLS

«**D**els meus anys allà en guardo poques imatges. Habitacions llargues, classes fredes, patis assolellats. Sortides per la ciutat en filera. Exactament la mateixa gana que a fora. Menjàvem com podíem, molt farro i faves amb beines. Ens posàvem a darrere la reixa del carrer de Jaume I per demanar que, si havien comprat garrofes per a les bèsties, si us plau, ens en donessin alguna.» Són algunes de les frases amb què Lluís Torramadé (1935) relata la seva estada a l'Hospici de Girona en plena postguerra. Torramadé, fill d'un mestre republicà afusellat el 1940 després d'un judici sumaríssim durant la repressió franquista, és una de les tretze persones que van viure a l'hospici i que han estat entrevistades per Céline Mutos Xicola (París, 1977) al llibre en què ressegueix la història d'aquesta institució entre 1769 i 1963. L'autora, que el 2018 va rebre el Premi 8 de Març amb el projecte *Entre quatre parets: Història, memòria i vivències de l'Hospici de Girona*, ha ampliat la seva recerca per bastir un volum completíssim, que, a més d'omplir un buit historiogràfic, aprofundeix en unes vivències fins ara inexplorades. «Aquesta obra, rigorosa i alhora transversal, dota la ciutat d'un major coneixement de la seva pròpia història, la fa més forta i resilient, amplia el seu capital de memòria i rescabala moltes gene-

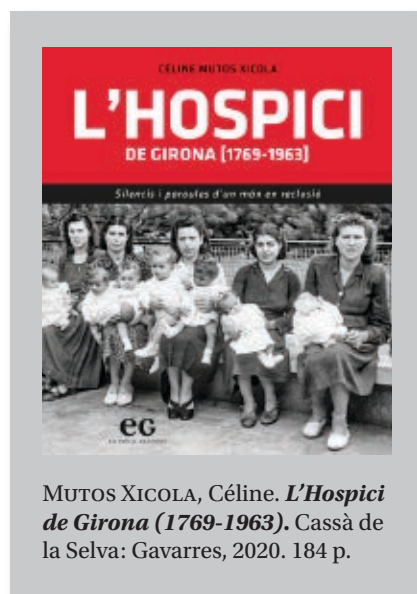
racions del silenci, de l'oblit i de la incomprensió», afirma Montserrat Carbonell al pròleg. El llibre, curiosament editat per Gavarres, consta de quatre parts interrelacionades: «Perdudes, innocents, *vagos* i infants», en què es narra la història de l'hospici fins que el 1963 es trasllada al nou edifici de Puig d'en Roca; «Rere la caritat: el treball», que explica les tasques que es duïen a terme a l'edifici; «Una vida entre parets», que aprofundeix en el funcionament i l'organització de l'establiment, i «Les veus de l'Hospici». Aquest darrer capítol, elaborat gràcies a la memòria oral, enriqueix els tres anteriors, producte d'una intensa recerca documental, i permet fer-se una idea molt aproximada de com vivien i què sentien els hospicians. Dolors Mateu (1949), per exemple, va passar tota la infància a l'hospici, fins que en va sortir als tretze anys, i recorda situacions colpidores: «Quan anàvem a fires, totes de dues en dues, vestides iguals, les famílies ens miraven de reüll [...] Sovint senties com les mares deien a les seves nenes, en to despectiu: "Veus, si no et portes bé aniràs a l'Hospici amb aquelles nenes" [...] La meua mare m'havia condemnat a ser de l'Hospici, a tenir una marca que sempre m'havia fet sentir inferior. Molts anys després jo tenia un estanc, era una empresària, la gent em respectava. Quan agafaves confiança i deies "soc de l'Hospici, a mi em van

poques setmanes. És un llibre il·lustrat amb obres pictòriques. L'autora del text i seleccionadora de les il·lustracions és Anna Bahí Tarafa, artista i professora banyolina, experta en pintura i fotografia, que va enriquir els seus coneixements artístics amb set anys de residència a Florència.

A la primera part del llibre, Anna Bahí Tarafa ens parla del tractament del paisatge al llarg de la història de la pintura, principalment dels moviments pels quals el paisatge (i aquí, particularment, el paisatge amb aigua) deixa de ser un teló de fons i agafa el protagonisme de

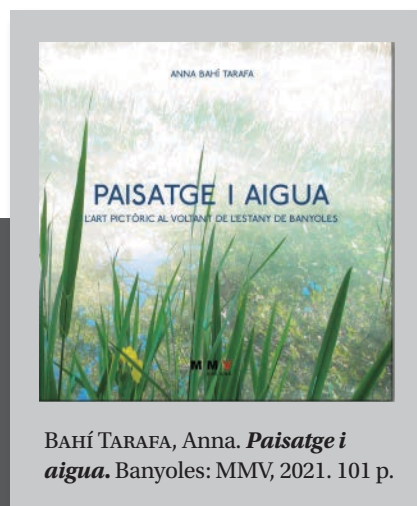
la tela: romanticisme, realisme, naturalisme, impressionisme, postimpressionisme, simbolisme, modernisme, noucentisme... Quadres de Turner, Monet, Van Gogh, Cézanne i altres grans pintors il·lustren les explicacions de l'autora.

La segona part se centra en el tractament paisatgístic de l'estany per part dels pintors més destacats que han clavat el cavallet vora la seva riba, des de Ramon Martí Alsina (pintor realista del segle XIX), pintors del nostre fecund tombant de segle (del XIX al XX: Joan Llimona, Modest Urgell, Meifrén), fins a d'altres de més actuals (Lluís Roura, Gonzalo Tabuenca i

MUTOS XICOLA, Céline. *L'Hospici de Girona (1769-1963)*. Cassà de la Selva: Gavarres, 2020. 184 p.

abandonar”, la gent es tirava enrere, desapareixia o rebies un agredolç “no ho hauria dit mai” o pitjor: “Ai, pobreta”. Fins i tot el tema incomoda els meus propis fills, que no en volen parlar. Fa anys em vaig resignar a soterrar aquesta part de la meua vida, a obviar sense oblidar».

BAHÍ TARAFÀ, Anna. *Paisatge i aigua*. Banyoles: MMV, 2021. 101 p.

els germans Joan i Raimon Palau Juncà). Esment a part mereixen els dos pintors banyolins lacustres per excel·lència, segurament els que més hores contemplatives han passat vora l'estany i els que més quadres n'han pintat: Manuel Pigem (1861-1946) i Joan de Palau (1919-1991).

La llum dels dies futurs

Text > M. ROSA CULLELL I OLIVERAS

Fer-se a mans el volum 37 d'Edicions Cal·lígraf és el 10 de les *Reflexions i poemes d'un jove artista*, de K. P. Kavafis (1863-1933), amb introducció, traducció i notes d'Eusebi Ayensa, i una il·lustració d'un quadre del pintor atenès Petros Zumbulakis a la coberta, inspirada en un poema del mateix Kavafis, «Malenconia de Jasó, fill de Cleandre».

Un recorregut entre la vida i l'obra del més gran poeta neogrec, inspirador de la poesia contemporània. Una mirada que camina des del passat desxifrant, argumentalment, i des de tots els angles, un jove que emergeix de la seva pròpia foscor. Art poètica, tot jugant amb les paraules en plena consciència filosòfica.

L'adquisició del llegat de l'artista per la Fundació Onassis ha permès accedir a un ampli i valuós material per estudiar. La meticulositat i exigència de Kavafis en el seu treball obren les portes a un examen acurat de les seves notes sobre poètica i moral, inèdites fins ara.

Trencar les «Muralles» i entrar dins la poesia de K. P. Kavafis amb el guiatge d'Eusebi Ayensa és veure la llum dels dies futurs. Una introducció a l'artista que denota una fidel traducció i reflexió. Com si el mateix Kavafis parlés.

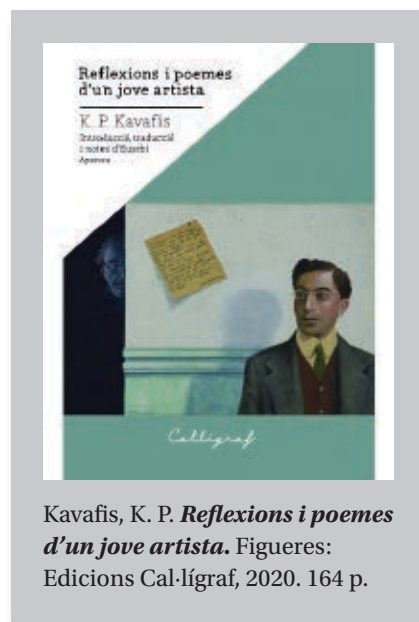
Kavafis jutja constantment la seva obra, a la recerca del perfeccionisme,

amb un munt de reflexions sobre la condició de poeta i sobre la tècnica seguida a l'hora de redactar i revisar els seus poemes.

Apropar-nos a Kavafis és la consagració d'«Un poeta» més íntim, amb l'amor a «Dolces veus», entre al·legories («El peó») i discernint entre la sinceritat («Casa al jardí») i la fantasia («Temps»). «Meditacions d'un vell artista», en què la mentida és la vellesa de la veritat. Sense censurar les paraules («27 de juny de 1906, 2 p. m.»), perquè quan l'art és autèntic, no es pot emmascarar amb els amors prohibits («El regiment del plaer»). La perversió li dona força («Font de grandes»). Visions del món sobrenatural («Els savis perceben allò que s'apropa») mentre el poble és fidel al deure de «L'art». En el joc entre la vellesa («Les ànimes dels vells, 1901») i la bellesa («En una ciutat de l'Osroene, 1916»), «Lluny» queda «Recorda, cos».

«Fabricant de cràters» combina erotisme i literatura. «La fotografia» que «En el mes d'Athir» ens porta «L'ànima que vaig tenir a flor de llavi», per arribar a «Quan, amics, estava enamorat».

Capbussar-se en Kavafis i gaudir-ne en poesia, prosa, traducció... Amb admiració per la llengua i cultura gregues; amb referències al seu confident John Cogemans, a Plató, Edgar Allan Poe...; als autors traduïts, com Dant, Tennyson,

«Correspondances, segons Baudelaire», Keats, «Dies» de Shakespeare...; amb una maduresa poètica, ens redescobreix, des del grec, l'anglès, l'italià i el francès, nous poemes que aconseguiran un bon reconeixement públic.

El final d'un examen bé es mereix una qualificació, i més quan s'assoleix amb nota alta, captivant la nostra atenció per rellegir de bell nou i gaudir en la nostra llengua la profunditat del mar poètic de K. P. Kavafis.

Els nets de cor fan la feina

Text > PERE SOLÀ I GUSSINYER

Soc assidu lector de Joaquim Español Llorens, de la seva poesia, de la seva crítica estètica i, darremament, de les seves dues novel·les. Val a dir que *El rai dels innocents* és una obra de ficció ben diferent de l'anterior (vegeu la meua ressenya de *Francesca* a la REVISTA DE GIRONA núm. 321, del 2020). De la nostra amistat escolar, una d'aquelles afeccions que perduren, en recordo la sensibilitat gairebé malaltissa del nostre autor. El seu existencialisme pessimista, el seu fatalisme... El que desconeixia, en aquella època, eren les seves condicions li-

teràries portentoses, sobretot tenint en compte que ell tirava cap als estudis matemàtics més que no pas literaris.

Bé, anem al gra. Aquell xicot de Sant Daniel (Girona), fill i germà de mestres, de docents dedicats a la canalla, ara ha escrit sobre el malestar escolar. En aquesta ocasió, ens trobem, en efecte, gairebé davant d'una monografia sociològica de l'escolarització de noies i nois de classes pobres en la nostra societat capitalista. *El rai* descriu l'atmosfera de qualsevol escola pública multicultural dels nostres dies, aquestes que ara reben el qualificatiu eufemístic de

alta complexitat. En aquest marc, es descabdella una història tan sòrdida com ben escrita, que evoca la vida de rebrotos d'una família de mare sense feina.

La tria de vocabulari hi és exquisida. No és absent al relat —o almenys així ho percebo— un cert humor macabre, fruit d'un distanciament irònic que pot ser també una forma de protecció defensiva. El narrador en primera persona és un mestre, però no un docent qualsevol. Es defineix com a «voluntari social». En David, el noi innocent protagonista d'aquesta novel·la (juntament amb el seu germà Damià), viu als marges d'una

Tendresa, placidesa, natura, poesia

Text > PERE MARTÍ I BERTRAN

Montse Homs Aumatell (Gurb, 1960) va guanyar el 39è Premi Guillem Cifre de Colonya (el 2020) amb la seva primera novel·la, *Arracades d'avellaner*, un títol suggeridor i carregat de poesia, com tota l'obra. Es tracta d'una novel·la infantil, però per a lectors de qualsevol edat, que transcorre en un lapsus de temps breu (uns quinze dies d'un novembre hivernal) entre les comarques del Conflent, el Capcir, l'Alta Cerdanya i la Baixa Cerdanya, amb algunes escapades i referències a l'Arieja, el Ripollès..., i fins i tot a l'Alt Empordà. L'argument és relativament senzill: la Lisa, una nena de set anys acabats de fer, viu en una mena de bombolla idíl·lica (família, entorn natural, escola, joguines i una mascota molt especial, la Ketti, una guineu domesticada lligada a la família des del seu naixement accidentat). Aquest món, que ens pot arribar a semblar arbitrari de tan perfecte, tot d'una és somogut: la mare de la Lisa, que és biòloga, ha obtingut una beca per anar a treballar durant dos anys a Hong Kong, el somni de tota una vida. Aquest fet ho tensa i precipita tot, ja que només tenen quinze dies per decidir-se. La tendresa, la placidesa, la beatitud, que fins aleshores ho havien senyorejat tot, esdevenen incerteses, tibantors, dubtes, que afecten la vida familiar i sobretot la Lisa, que arriba a emmalaltir. Tot sembla tronto-

llar, però la generositat i fortalesa de dos personatges molt importants en la vida de la Lisa, la Ketti i l'avi Pere, l'ajudaran a superar el tràngol i, en definitiva, a fer un pas més en el creixement personal i emocional.

La novel·la, de base clarament realista (toponímia, fauna i flora, professions dels adults, relacions de parella, realitat d'uns territoris transfronterers, registres lingüístics...), fa dues concessions molt importants a la fantasia. Una fantasia que no té res a veure amb la gratuïtat a què massa sovint ens té acostumats la literatura infantil i juvenil (LIJ), ja que és absolutament pensada, controlada i basada en dos recursos fonamentals i ben estudiats per la psicologia i la pedagogia infantils: la personificació i el joc simbòlic. La personificació té una doble vessant: la de la Ketti, que ens apareix tan humanitzada (intel·ligència, capacitats, sentiments...) que l'autora la converteix en la narradora dels fets; una narradora que no pot ser omniscient, és clar, però que ha de tenir la intuïció i la capacitat cognitiva d'un humà, com en la tradició de les faules. L'altra personificació és la de les joguines, entre les quals destaca la Pippes, una granota de silicona, que podríem qualificar d'antagonista del relat; unes joguines que són la base del joc simbòlic de la Lisa i de la seva capacitat imaginativa i que ens recorden Gianni

ciutat, insert en un entorn inclement i desgavellat. Un ambient insà contra el qual intenta posar remei l'escola del barri, on conviuen adolescents de diferents orígens, amb la seva fragilitat i aquell excés de forces vitals propi de l'edat, «copes esquerdades plenes a vessar d'un líquid tremolós, dolç i amargant a la vegada». Éssers desemparats en un barri ple de perills «ben reals», on el professor que narra la història en primera persona viurà i és espectador d'esdeveniments «commovedors i sovint dramàtics», de la qual cosa se'ns avisa ja des de la primera plana.

Aquest docent vindria a ser *l'alter ego* de l'autèntic narrador? Segurament.

Gosaria dir que el pessimisme existencial de l'autor amara tota la història, tot i que al final s'obre en la foscor la porta de l'esperança, d'una forma que no explico per no aixafar la guitarra al lector.

Tot i el seu caire de document sociològic, gairebé periodístic, la novel·la no eludeix preguntes transcendents de caire filosòfic, polític i pedagògic. Es pot dir que treu el lector de la seva «zona de confort», perquè sempre hi ha un més, un plus, de dolor, de maldat, de sordidesa, però també d'innocència. Al gran naturalista francès Émile Zola aquesta novel·la li hauria encantat.

HOMS, Montse. *Arracades d'avellaner*. Barcelona: Barcanova, 2020. 149 p.

Rodari. Afegim-hi la riquesa dels recursos literaris, sobretot de les comparacions i les metàfores; el tractament de la natura; els referents literaris, musicals i culinaris; la importància de les insinuacions enfront de les obvietats, i entenedreu per què és una novel·la infantil que goso recomanar a tothom.

ESPAÑOL, Joaquim. *El rai dels innocents*. Barcelona: Edicions de 1984, 2021. 256 p.